

Academic Article

Some Observations on the Enshrinement of the Tooth Relic at Crystal Sand Beach

Phramaha Phocana Suvaco^{*} and Phramaha Thanorm Arnando

Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University 31000, Thailand

Abstract

Many legends of southern Thailand claim that the Buddha's Tooth Relic had been enshrined at Had Sai Kaeo or Nakhon Si Thammarat in modern times. But many literatures of Sri Lanka assure that the Tooth Relic has been brought to Sri Lanka since the 4th century. Currently, it is enshrined at the Tooth Relic Temple in Kandy. On this point, many Thai scholars showed their views both negative and positive. Mostly their belief based on evidences from Thai literatures. To analysis this point by searching primary sources from other countries could make many points of view. Also, it could actually answer whether the Tooth Relic had been enshrined in Nakhon Si Thammarat? In this academic topic, 3 observations have been analyzed; namely 1) the Tooth Relic had been enshrined at Had Sai Kaeo because of the influence of the Buddhist missionary, 2) the Tooth Relic had been enshrined at Had Sai Kaeo because of the influence of Abhayagiri School of Sri Lanka and 3) the Tooth Relic had been enshrined at Had Sai Kaeo because of the influence of Myanmar. These three issues should be able to answer the story of the Tooth Relic whether it was enshrined at Had Sai Kaeo, Nakhon Si Thammarat? If not true, why the legend of southern Thailand referred such story? Or, is it just a link between occurrences for political legitimacy?

Keywords: The Buddha's Tooth Relic, Buddhist Missionary, Abhayagiri School

*

Corresponding authors:

Phramaha Phocana Suvaco E-mail: lankakumar@hotmail.com

Received: 21 February 2020,

Revised: 27 May 2020,

Accepted: 1 June 2020

บทความวิชาการ

ข้อสังเกตเกี่ยวกับการประดิษฐานพระเขี้ยวแก้วที่หาดทรายแก้ว

พระมหาพจน์ สุวโจ* และ พระมหาดนอม อานนโท

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 31000

บทคัดย่อ

ตำนานของชาวปักษ์ใต้ไทยหลายเล่มอ้างว่าพระเขี้ยวแก้วของพระพุทธเจ้าเคยมาประดิษฐานที่หาดทรายแก้วหรือ นครศรีธรรมราชในปัจจุบัน แต่วรรณกรรมของศรีลังกายืนยันว่าพระเขี้ยวแก้วมีผู้อัญเชิญไปประดิษฐานที่เกาะลังกาตั้งแต่ พุทธศตวรรษที่ 9 และปัจจุบันประดิษฐานภายในวัดพระเขี้ยวแก้วเมืองแคนตี ประเด็นนี้มีนักวิชาการไทยหลายท่าน ได้แสดงความเห็นทั้งในเชิงเห็นด้วยและปฏิเสธ ส่วนใหญ่ยึดหลักฐานจากวรรณกรรมของไทยเป็นหลัก ผู้เขียนเห็นว่าการ วิเคราะห์ประเด็นนี้หากสืบค้นจากหลักฐานต่างประเทศน่าจะช่วยให้เห็นอีกหลายมุมมอง และสามารถตอบคำถามได้ว่า แท้จริงแล้วพระเขี้ยวแก้วเคยมาประดิษฐานที่นครศรีธรรมราชจริงหรือไม่? บทความนี้ผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกต 3 ประเด็น ได้แก่ 1) พระเขี้ยวแก้วมาประดิษฐานที่หาดทรายแก้วเพราะอิทธิพลของพระสมณทูต 2) เพราะอิทธิพลของสำนักอภัยคีรี วิหารแห่งศรีลังกา และ 3) เพราะอิทธิพลของพม่ารามัญ เชื่อว่าข้อสังเกตเหล่านี้ น่าจะสามารถตอบโจทย์ได้ว่าพระเขี้ยวแก้ว มาประดิษฐานที่หาดทรายแก้วจริงหรือไม่? หากไม่จริงเหตุใดตำนานของชาวปักษ์ใต้จึงกล่าวอ้างไว้เช่นนั้น? หรือว่าเป็นเพียงการเชื่อมโยงเหตุการณ์เพื่อให้เกิดความชอบธรรมทางการเมือง?

คำสำคัญ: พระเขี้ยวแก้ว, พระสมณทูต, สำนักอภัยคีรีวิหาร

* ผู้แต่งหลัก:

พระมหาพจน์ สุวโจ อีเมล: lankakumar@hotmail.com

วันที่รับบทความ: 21 กุมภาพันธ์ 2563,

วันที่แก้ไขบทความ: 27 พฤษภาคม 2563,

วันที่ตอบรับบทความ: 1 มิถุนายน 2563

บทนำ

พระเขี้ยวแก้วมีความสำคัญต่อประเทศศรีลังกา ทั้งในแง่การเมืองและการศาสนา หนึ่งในนั้นในฐานะเป็น สัญลักษณ์สนับสนุนสถานภาพของกษัตริย์ลังกา กล่าวคือ ผู้ใดครอบครองย่อมสามารถประกาศตนเป็นกษัตริย์เหนือ เกาะลังกา (Dhammavisuddhi, 1970, pp. 316-317) อีก หนึ่งในนั้นในฐานะเป็นสัญลักษณ์ของศาสนากล่าวคือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เสมือนตัวแทนของพระพุทธเจ้า (Dhammakitti Thera, 1874, pp. 75-79) ความสำคัญของพระเขี้ยวแก้ว ถูกบันทึกไว้ในวรรณกรรมของชาวสิงหลหลายต่อหลาย เล่ม แต่ละเล่มล้วนชี้บอกเป็นแนวทางเดียวกันว่า กษัตริย์แห่งอาณาจักรกาลิงคะทางอินเดียได้ส่งตัวแทน อัญเชิญไปมอบถวายแด่กษัตริย์ศรีลังกา เพราะพิจารณา เห็นว่าเป็นผู้พิทักษ์รักษาคำสอนของพระชินสีห์ และเป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากกษัตริย์แห่งแคว้นกาลิงคะ (Wickramasinha, 1956, p. 20) ด้วยเหตุนี้กษัตริย์สิงหล ทุกพระองค์จึงมีหน้าที่ถวายการอารักขาพระเขี้ยวแก้ว อย่างดียิ่งเสมือนตัวแทนของพระบรมศาสดาเจ้า

ภาคใต้ของไทยสมัยอาณาจักรตามพรลิงค์มี หลักฐานหลายแห่งระบุว่าเชื่อมโยงกับประเทศศรีลังกา ในฐานะรับเอาพระพุทธศาสนาธาตุลังกาเข้ามา เผยแผ่จนเป็นที่รู้จักแพร่หลาย การรับพระพุทธศาสนา หมายถึงรวมถึงหลักธรรมคำสอน คติความเชื่อ และจารีต ประเพณี ซึ่งหยั่งรากฝังลึกลงสู่แผ่นดินภาคใต้ของไทย บรรดาคติความเชื่อเหล่านั้นเรื่องราวของพระเขี้ยวแก้ว ซึ่งมาประดิษฐานที่หาดทรายแก้วหรือเมืองนครศรีธรรมราช เป็นประเด็นน่าสนใจชวนวิเคราะห์ในเชิงลึก เพราะนอกจาก มีบริบทเกี่ยวกับศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องแล้ว ยังมีเรื่อง การเมืองผสมแทรกอีกด้วย การวิเคราะห์ประเด็นนี้ นอกจากจะทำให้ทราบเรื่องราวเกี่ยวกับพระเขี้ยวแก้ว แล้ว ยังสามารถลงลึกในรายละเอียดว่า แท้จริงแล้ว

ธาตุลังกาองค์ที่เข้ามาเผยแผ่ยังอาณาจักรตามพรลิงค์ นั้นเป็นพระพุทธรูปศาสนาสาวยเถรวาทหรือฝ่ายมหายาน?

เพราะอิทธิพลของพระสมณทูต

เรื่องราวของพระเขี้ยวแก้วพบเห็นครั้งแรกใน คัมภีร์มหาวงศ์ของศรีลังกา เหตุการณ์ครั้งนั้นตรงกับรัชสมัย ของพระเจ้าสิริเมฆวัณณะ (พ.ศ. 844-871) ดังความว่า “ในปีที่เก่าแห่งรัชสมัยของพระองค์ นางพราหมณีคนหนึ่ง ได้อัญเชิญพระเขี้ยวแก้วของพระพุทธเจ้าจากแคว้น กาลิงคะมาที่ลังกาทวีป พระเจ้าแผ่นดินแห่งลังกา ทรงรับพระเขี้ยวแก้วตามวิธีที่ท่านบรรยายไว้ในคัมภีร์ ทาฐาธาตุงศ์ พระองค์ทรงมีความเคารพอย่างสูงสุด ทรงบรรจุในผอบแก้วผลึกอันบริสุทธิ์แล้วโปรดให้บรรจุ ในพระราชมณเฑียรชื่อว่าธรรมจักร ซึ่งพระเจ้าเทวานัม ปิยติสสะรับสั่งให้สร้างไว้ในพระราชวัง แต่นั้นพระราชมณเฑียรจึงชื่อว่าทาฐาธาตุงระหรือเรือนประดิษฐาน พระเขี้ยวแก้ว พระองค์ทรงสละพระราชทรัพย์ 900,000 และโปรดให้จัดพิธีเฉลิมฉลองพระเขี้ยวแก้วอย่างยิ่งใหญ่ ทรงนำพระเขี้ยวแก้วไปยังอภัยคีรีวิหาร และแต่งตั้ง บุคคลทำพิธีบูชาพระเขี้ยวแก้วทุกปี” (Geiger, part I, 1992, pp. 7-8) หลักฐานเบื้องต้นชี้ให้เห็นว่านอกจาก ถวายความอุปถัมภ์พระเขี้ยวแก้วอย่างยิ่งใหญ่แล้ว กษัตริย์ลังกายังโปรดให้แต่งตั้งคัมภีร์บันทึกเรื่องราวและ พิธีการเกี่ยวกับพระเขี้ยวแก้วในชื่อว่าทาฐาธาตุงศ์ด้วย สันนิษฐานว่าคัมภีร์เล่มนี้น่าจะทรงอิทธิพลต่อพระสมณทูต หลายรูป โดยเฉพาะพระสงฆ์สายมหายานที่เดินทางมา คัดลอกพระคัมภีร์สำคัญในสำนักอภัยคีรีวิหาร

พระสมณทูตรูปแรกผู้บันทึกเรื่องราวพระเขี้ยวแก้ว คือพระภิกษุฟาเทียน พระสงฆ์จีนรูปนี้เดินทางมาเกาะ ลังกาภายหลังพระเขี้ยวแก้วอัญเชิญมาเกาะลังกาแล้ว หนึ่งในศตวรรษ ท่านได้พำนักกับคณะสงฆ์สำนักอภัยคีรีวิหาร

เป็นเวลา 2 ปี (พ.ศ.955-956?) ได้เห็นพิธีแห่แทนพระเขี้ยวแก้วอย่างยิ่งใหญ่ตระการตา จึงพรรณนาไว้ว่า “พระราช (พระเจ้ามทานามะ พ.ศ.949-971-ผู้เขียน) ได้ให้ทำรูปภาพร่างกายน้อยใหญ่แสดงไว้ตามริมถนนทั้งสองข้าง 500 ภาพ ซึ่งเป็นภาพที่มีปรากฏมาในตำนานของพระโพธิสัตว์ เช่นครั้งเป็นสุทธาน ครั้งเป็นสามะ ครั้งเป็นพระยาคชสาร และเมื่อครั้งเป็นกวางหรือม้า รูปภาพทั้งหมดเหล่านี้ระบายด้วยสีอย่างสดใส และสำเร็จพร้อมไปด้วยความงดงาม ซึ่งแลดูเป็นประดุจสิ่งมีชีวิตอยู่ ต่อจากนี้พระทันตธาตุของพระองค์ก็ถูกเชิญออกมาและพาไปในกลางถนน ทุกแห่งหนก็ถวายเครื่องสักการบูชาต่อพระทันตธาตุตลอดทาง จนกระทั่งถึงวิหารของพระพุทธองค์ภายในบริเวณอภัยคีรีอาราม ตรงนั้นพระภิกษุและคฤหัสถ์รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ น้อยต่างเผาเครื่องหอมและจุดประทิวโคมไฟ ปฏิบัติกันอยู่เช่นนี้ตลอดกำหนดเวลาทั้งกลางวันและกลางคืนโดยมิได้หยุด จนกระทั่งครบเวลาที่มิงาน 80 วันบริบูรณ์เมื่อ (พระทันตธาตุถูกอัญเชิญ) กลับไปสู่วิหารภายในนคร (ตามเดิม) แล้ว ในวันถือศีลประติววิหารจะเปิด ผู้ที่เคารพนับถือก็เข้าไปกระทำกิจพิธีและบำเพ็ญศีลตามวินัย” (Fa-Hien, 1998, pp. 105-107) รายละเอียดดังกล่าว นอกจากจะประจักษ์ด้วยสายตาแล้ว พระภิกษุฟาเหียนน่าจะคัดลอกสำนวนบางส่วนมาจากคัมภีร์ทราธาตุงศ์ และเรื่องราวเกี่ยวกับพระเขี้ยวแก้วน่าจะติดตัวพระภิกษุฟาเหียนไปเมืองจีนด้วยและคงจะเป็นที่รู้จักแพร่หลายของชาวจีน สังเกตได้จากภายหลังท่านเดินทางถึงจีนแล้ว 16 ปี (พ.ศ.971) พระเจ้ามทานามะแห่งศรีลังกาโปรดให้ส่งพระราชสาสน์ไปถวายพระจักรพรรดิจีน พร้อมด้วยแบบจำลองวิหารพระเขี้ยวแก้วในฐานะเป็นสัญลักษณ์แสดงความจงรักภักดี (Seneveratne, 1917, p. 107)

ส่วนจดหมายเหตุการเดินทางสู่ดินแดนตะวันตกของพระภิกษุถังซำจิ้ง ได้บันทึกเรื่องราวของพระเขี้ยวแก้วเช่นกัน ดังความว่า “ข้างพระราชวังมีวิหารที่ประดิษฐานพระเขี้ยวแก้ว วิหารนี้สูงหลายร้อยเฉียดระดับประดาด้วยรัตนมณีมีค่า ข้างบนวิหารมีเสาปลายเสาชจิตตกแต่งด้วยปัทมราคมณี เปล่งรัศมีเรืองรองส่องกระทบต้องกันแพรวพราว ไม่ว่าจะเป็นเวลากลางวันหรือยามค่ำคืน ก็แลเห็นได้ไกลดั่งดวงดาวที่แจ่มจรัส พระราชทรงสรรงน้ำพระเขี้ยวแก้ววันละ 3 ครั้ง บางครั้งก็สรรงน้ำหอม บางครั้งรมด้วยผงหอม ทรงถวายสักการบูชาด้วยวัตถุล้ำค่าที่หายากอย่างยิ่ง” (Hiuen Tsiang, 1906, p.248) กล่าวตามความจริงพระถังซำจิ้งไม่เคยเดินทางไปเกาะลังกาเลย สันนิษฐานว่าเรื่องราวเหล่านี้ท่านน่าจะได้ข้อมูลมาจากการสอบถามกับพระสงฆ์ศรีลังกาแห่งลังการามบริเวณพุทธคยา เพราะหลักฐานยืนยันว่าพุทธคยาเป็นศูนย์กลางการศึกษาจารีตประเพณีของพุทธศาสนาศรีลังกามาแต่เดิม (Seneveratne, 1917, pp. 75-81) อย่างไรก็ตาม หลักฐานส่วนนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของพระเขี้ยวแก้วในสายตาของพระสมณทูตจีน หลักฐานอย่างหนึ่งซึ่งสอดคล้องกับบันทึกของพระภิกษุฟาเหียนคือ ผู้ทำหน้าที่รักษาพระเขี้ยวแก้วเป็นภาระของคณะสงฆ์สำนักอภัยคีรีวิหาร

พระสมณทูตอีกรูปหนึ่งซึ่งเดินทางมาเกาะลังกา คือพระภิกษุอู่จิ้ง (พ.ศ.1214-1238) ท่านได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับพระเขี้ยวแก้วอย่างน่าสนใจว่า “ท่านได้มีโอกาสเดินทางไปเยือนเกาะลังกา ครานั้นกษัตริย์ศรีลังกาถวายการต้อนรับเป็นอย่างดี ท่านได้เข้าไปสักการะพระเขี้ยวแก้วอย่างใกล้ชิด ซึ่งประดิษฐานในวิหารภายในพระราชวัง ท่านพยายามหาวิธีลักซ่อนพระเขี้ยวแก้ว แต่เนื่องจากมีการตั้งเวรยามรักษาอย่างเข้มงวดจึงไม่สามารถทำได้ ครั้นกษัตริย์ศรีลังกาทราบ

เช่นนั้น จึงรับสั่งให้สร้างผอบเก็บพระเขี้ยวแก้วหลายชั้น โดยมีเจ้าหน้าที่ตรวจสอบดูแลถึง 5 คน หากมีการเปิดประตูเสียงก็จะดังขึ้นจากภายนอกวิหารโดยอัตโนมัติ เหตุที่ต้องตั้งอารักขาเข้มงวดเช่นนี้ เพราะมีความเชื่อว่า หากสูญเสียบพระเขี้ยวแก้วพวกยักษ์จะออกมาอาละวาดจับกินชาวเมืองหมดสิ้น” (Lahiri, 1974, pp. 390-391) หลักฐานเบื้องต้นชี้ให้เห็นว่าไม่ว่าจะเป็นสมัยใดกษัตริย์ศรีลังกาก็ทำหน้าที่อารักขาพระเขี้ยวแก้วอย่างดียิ่ง อีกทั้งเนื้อหาของบันทึกก็เป็นไปในทิศทางเดียวกับบันทึกของพระภิกษุพาเหียนและพระภิกษุถังซำจิ่ง

สมณทูตรูปต่อมาที่เดินทางมาศรีลังกา คือ พระภิกษุวัชรโพธิ ท่านได้เข้าพำนักที่สำนักอภัยคีรีวิหาร คราวแรกเป็นเวลา 6 เดือน (พ.ศ.1261) ส่วนคราวหลังพักอยู่หนึ่งเดือน ขณะพักอยู่เกาะลังกานั้นท่านได้มีโอกาสเข้าสักการะพระเขี้ยวแก้ว และเดินทางไปกราบไหว้รอยพระพุทธบาทที่ศรีปาหะด้วย (Seneveratne, 1917, p.109) บันทึกการเดินทางของพระภิกษุวัชรโพธิ ชี้ให้เห็นว่านอกจากชาวพุทธศรีลังกาจะสักการบูชาพระเขี้ยวแก้วแล้ว รอยพระพุทธบาทที่ศรีปาหะแห่งเมืองรัตนปุระก็มีความสำคัญเฉกเช่นเดียวกัน สมณทูตรูปถัดมาคือพระภิกษุโมฆวัชระ ท่านเดินทางมาเกาะลังกาเมื่อพุทธศักราช 1279 บันทึกการเดินทางระบุว่าขณะเดินทางถึงเมืองอนูราธปุระท่านได้รับการต้อนรับอย่างสมเกียรติ โดยมีขุนนางผู้ใหญ่และทหารกองเกียรติยศ ยืนเรียงรายสองข้างทาง กษัตริย์ลังกาได้ถวายความเคารพท่านอย่างสูงสุดด้วยการกราบที่เท้า ขณะพักอยู่เกาะลังกานั้นท่านได้พักที่วัดพระเขี้ยวแก้ว ซึ่งอยู่ภายในสำนักอภัยคีรีวิหาร (Chou Yi-Ling, 1945, pp. 290-292) พระภิกษุโมฆวัชระนั้นเป็นศิษย์เอกของพระวัชรโพธิ สันนิษฐานว่าบันทึกเกี่ยวกับพระเขี้ยวแก้วน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากอาจารย์แห่งตน หลักฐานดังกล่าวเบื้องต้น

ชี้ให้เห็นว่าสมณทูตเหล่านั้นเดินทางมาเกาะลังกา นอกจากประสงค์เข้าสักการะพระเขี้ยวแก้วและบุญสถานศักดิ์สิทธิ์แล้ว ยังต้องการศึกษาคัมภีร์ค้ำสอนมหายานและคัดลอกคัมภีร์สำคัญของคณะสงฆ์สำนักอภัยคีรีวิหารด้วย

ประเด็นน่าสนใจคือ พระภิกษุอึ้งจิ้งตี้ พระภิกษุวัชรโพธิกิติ พระภิกษุโมฆวัชระกิติ เคยแวะพักอาศัยอารามวิหารบริเวณอาณาจักรศรีวิชัยขณะเดินทางผ่านไปกลับอินเดียและจีน โดยเฉพาะสองรูปหลังเคยพักและศึกษาพระสูตรสำคัญในสำนักอภัยคีรีวิหารบนเกาะชวา ซึ่งกษัตริย์แห่งราชวงศ์ไศเลนทรโปรดสร้างถวายพระสงฆ์ชาวศรีลังกา (Degroot, 2006, p. 55) การเดินทางเข้าออกเกาะลังกาหลายครั้ง น่าจะทำให้พระสมณทูตเหล่านั้นนำข่าวพระเขี้ยวแก้วมาบอกแก่พระสงฆ์ศรีลังกาแห่งอภัยคีรีวิหารบนเกาะชวา เหตุเพราะพระเขี้ยวแก้วเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของคณะสงฆ์สำนักอภัยคีรีวิหารประการหนึ่ง และเหตุเพราะการปฏิสัมพันธ์ในฐานะผู้นับถือนมหายานประการหนึ่ง และเรื่องราวเกี่ยวกับพระเขี้ยวแก้วน่าจะเป็นที่รู้จักแพร่หลายตลอดอาณาจักรศรีวิชัย ต่อมาครั้นกษัตริย์แห่งอาณาจักรศรีวิชัยเข้าไปครอบครองดินแดนภาคใต้ของไทย คติความเชื่อเกี่ยวกับพระเขี้ยวแก้วในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของสำนักอภัยคีรีวิหารน่าจะติดตามไปด้วย

ผู้เขียนเห็นว่าเนื้อหาว่าด้วยการอัญเชิญพระเขี้ยวแก้วไปประดิษฐานที่หาดทรายแก้วน่าจะเป็นเจตนาของพระสงฆ์สำนักอภัยคีรีวิหาร ซึ่งต้องการชี้ให้เห็นว่าหาดทรายแก้วเป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงเลือกแล้วว่าเหมาะสมสำหรับประดิษฐานพระพุทธศาสนา หากมองในแง่วรรณกรรมลักษณะเช่นนี้มีใช่เป็นเรื่องแปลกใหม่แต่ประการใด เพราะปรากฏเห็นในตำนานของศรีลังกาหลายเล่ม ซึ่งระบุว่าเหตุที่เกาะลังการุ่งเรืองด้วยพระพุทธศาสนา เพราะเป็นสถานที่

พระพุทธรูปเจ้าทรงพยากรณ์เอาไว้และเคยเสด็จไปเยือนแล้ว นอกจากพระสมณโคตมพุทธเจ้าแล้ว อดีตพระพุทธรูปเจ้าหลายพระองค์ก็เคยเสด็จไปเกาะลังกาเช่นกัน (Oldenberg, 2001, pp. 124-129) แต่เนื่องจากเรื่องราวพระเขี้ยวแก้วเป็นคติความเชื่อของสำนักอภัยคีรีวิหารผู้ฝึกไฝ่มหายาน จึงเปลี่ยนคำพยากรณ์จากพระพุทธรูปเจ้าเป็นพระสาวกอรหันต์เสีย และเปลี่ยนการเสด็จมาเยือนของพระพุทธรูปเจ้าเป็นการอัญเชิญพระเขี้ยวแก้วเข้ามาแทนที่ (The Chronicle of the Stupa of Nakhon Si Thammarat, 1982, pp. 2-4)

เพราะอิทธิพลของสำนักอภัยคีรีวิหารของศรีลังกา

สำนักอภัยคีรีวิหารเกิดขึ้นสมัยพระเจ้าวชิรมุขามณีอภัย (พ.ศ.454-466) คัมภีร์มหาวงศ์พรรณนาไว้ว่า คราวเมื่อพระองค์หลบหนีราชภัยจากทมิฬคนนอกพระมหาตีสสเถระได้ช่วยเหลือสงเคราะห์พระองค์เป็นอย่างดี ครั้นกอบกู้บ้านเมืองเรียบร้อยแล้วพระองค์โปรดให้สร้างอภัยคีรีวิหารถวายเป็นสมบัติส่วนตัวแต่พระเถระ จึงเป็นเหตุให้คณะสงฆ์แห่งสำนักมหาวิหารพากันคัดค้าน นำมาสู่การลงสังฆามติปรับอาบัติพระมหาตีสสเถระด้วยการขับไล่ออกจากหมู่คณะ คราวนั้นพระมหาเทพยตีสสเถระผู้เป็นศิษย์คัดค้านคำตัดสินของพระมหาเถระแห่งสำนักมหาวิหาร จึงพาศิษย์จำนวนมากแยกออกจากสำนักมหาวิหารมาอาศัยกับอาจารย์แห่งตนที่สำนักอภัยคีรีวิหาร (Mahanama Thera, 2000, pp. 236-237) นี่เป็นจุดเริ่มต้นแห่งความริ้วฉานของคณะสงฆ์นับตั้งแต่กำเนิดสำนักมหาวิหารเป็นที่น่าสังเกตว่าแม้พระสงฆ์แห่งสำนักอภัยคีรีวิหารจะแยกตนต่างหากจากสำนักมหาวิหารก็จริง แต่คำสอนและวัตรปฏิบัติมิได้แตกต่างกันแต่ประการใด เห็นต่างเฉพาะการพิจารณาอิทธิพลพระมหาตีสสเถระผู้เป็นอาจารย์

แห่งตนเท่านั้น (Rahula, 1993, p. 84) ประเด็นน่าสนใจคือสถาบันกษัตริย์ซึ่งเป็นผู้สร้างปัญหา มิได้เข้ามาแทรกแซงคณะสงฆ์ด้วยการแก้ปัญหาลักษณะเช่นนี้เปิดช่องให้คณะสงฆ์ทั้งสองสำนักสร้างความขัดแย้งเรื่อยไป

คณะสงฆ์แห่งสำนักอภัยคีรีวิหารนั้นมีสมาชิกจำนวนน้อย จึงเปิดกว้างยอมรับแนวคิดของคณะสงฆ์กลุ่มอื่นอีกหลายนิกายซึ่งเดินทางมาจากต่างแดน ดังเช่น ธรรมรจุนิกายแห่งปัลลารามจากอินเดียตอนใต้ซึ่งสืบสายมาจากวัชชีบุตรนิกาย ไวตุลยนิกายแห่งอินเดียซึ่งเป็นนิกายเก่าแก่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราชปฏิรูปศาสนา และวัชชยานนิกายจากอินเดียใต้ซึ่งมีคำสอนเป็นรหัสนัยและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับลัทธิตันตระ (Chandawimala, 2007, pp. 167-181) นอกจากนั้นสำนักอภัยคีรีวิหารยังมีพระสงฆ์อีกหลายกลุ่มอาศัยอยู่ด้วย ดังเช่น สรวาสติวาทนิกาย สัมมิตยนิกาย และอีกหลายนิกายย่อยแห่งมหาสังฆิก นิกาย (Gunawardhana, 1979, pp. 256-257) จำนวนพระสงฆ์หลากหลายนิกายที่สังกัดสำนักอภัยคีรีวิหารสอดคล้องกับบันทึกของพระภิกษุฟาเหียน ซึ่งระบุว่าพระสงฆ์แห่งสำนักอภัยคีรีวิหารมีจำนวนถึง 5,000 รูป ขณะที่สำนักมหาวิหารมีเพียง 3,000 รูป (Fa-Hien, 1998, p. 107) กล่าวตามหลักฐานคณะสงฆ์สำนักอภัยคีรีวิหารนั้นมีแนวความคิดเป็นอิสระ พร้อมยอมรับแนวความคิดหรือจารีตปฏิบัติแบบใหม่จากต่างถิ่น การเปิดกว้างทางความคิดดังกล่าวทำให้สำนักอภัยคีรีวิหารมีปฏิสัมพันธ์กับชาวพุทธต่างแดน จนเป็นเหตุให้เกาะลังกาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้พุทธศาสนาหายาน และเป็นบุญสถานศักดิ์สิทธิ์รองลงมาจากชมพูทวีป

สำนักอภัยคีรีวิหารนั้นนอกจากจะมีพระเขี้ยวแก้วในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่วัดแล้ว ยังเป็นศูนย์กลาง

การศึกษาคติคำสอนและจารีตปฏิบัติของมหายานด้วย (Gunawardhana, 1979, pp. 16-17) สังเกตได้จากมีพระสงฆ์นักปราชญ์ชาววิเทศเดินทางมาคัดลอกคัมภีร์และศึกษาหลักคำสอนเป็นจำนวนมาก ดังเช่นพระอารยทเวะผู้เป็นพระโอรสของกษัตริย์ลังกา มีจิตศรัทธาออกบวชภายใต้การสอนสั่งของท่านนาคราชุนครั้นเรียนจบศาสตร์น้อยใหญ่แล้วได้เดินทางกลับเกาะลังกาได้เข้าพักอาศัยที่สำนักอภัยคีรีวิหารและทำหน้าที่เป็นอาจารย์สอนสั่งศิษย์เป็นจำนวนมาก (Goonatilake, 1974, pp. 24-27) อีกรูปหนึ่งนามว่าโอมหวัชระผู้เป็นชาวศรีลังกาเช่นกัน ออกบวชตั้งแต่ยังหนุ่มศึกษาเรียนรู้ศาสตร์และศิลป์ภายใต้การดูแลของพระภิกษุวัชรโพธิขณะพักอยู่กับอาจารย์แห่งหนึ่งที่เกาะชวาได้ศึกษาหลักคำสอนตันตรยานจนชำซ่อง ต่อมาได้รับมอบหมายจากอาจารย์ให้เดินทางมาเกาะลังกาเพื่อคัดลอกคัมภีร์สำคัญ ขณะพักอยู่ในสำนักอภัยคีรีวิหารได้ศึกษาคัมภีร์ตันตระเพิ่มเติมจากพระสมันตภัทระ (Goonatilake, 1974, pp. 56-58) และรูปสุดท้ายนามว่าพระภิกษุรัตนการศานติ ท่านรูปนี้เป็นนักปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญคำสอนวัชรยาน เดินทางมาเกาะลังกาพร้อมคัมภีร์มหายานร้อยเล่ม พำนักอยู่เกาะลังกาหนึ่งทศวรรษ ได้สั่งสอนลูกศิษย์หลายร้อยรูปจนเชี่ยวชาญคัมภีร์วัชรยาน ครั้นเดินทางกลับอินเดียแล้วกษัตริย์โปรดแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทวารบัณฑิตแห่งมหาวิทยาลัยวิกรมศิลา (Goonatilake, 1974, pp. 82-83) จะเห็นได้ว่าสมัยนั้นเกาะลังกาเป็นแหล่งรวมข้อมูลมากด้วยคัมภีร์อันทรงคุณค่าอีกทั้งสมบูรณ์พร้อมด้วยคณาจารย์มหายานผู้ทรงปราชญ์ จึงเป็นเหตุให้พระสงฆ์ต่างแดนเดินทางมุ่งหน้าสู่เมืองอนูราชปุระของศรีลังกา นอกจากต้องการศึกษาและคัดลอกคัมภีร์สำคัญแล้ว ยังถือว่าเป็น

เส้นทางจาริกแสวงบุญระหว่างจีนกับอินเดียด้วย (Dohanian, 1977, p. 17)

หลักฐานโบราณคดีบริเวณที่ราบสูงระตุโบโกทางชวาตอนกลาง (Ratu Boko Plateau) กล่าวถึงศูนย์กลางสำนักอภัยคีรีวิหารแห่งที่สอง ซึ่งมีนักปราชญ์ถอดแปลจารึกความว่า “สำนักอภัยคีรีวิหารแห่งนี้สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่พำนักของพระสงฆ์ชาวสิงหล ผู้ศึกษาตามคำสั่งสอนของพระชินสีห์” (De Casparis, 1961, p. 245) จารึกหลักนี้ระบุว่าจารขึ้นประมาณพุทธศักราช 1335-1336 ซึ่งสมัยนั้นราชวงศ์ไศเลนทรกำลังรุ่งเรืองเกรียงไกรตลอดเกาะชวา เกาะสุมาตรา รวมถึงคาบสมุทรมลายูด้วย นอกจากนั้น ราชวงศ์นี้ยังเป็นผู้สร้างเจดีย์บรมพุทโธตามคติความเชื่อของพระพุทธศาสนาตันตรยานด้วยเหตุนี้ การสร้างสำนักแห่งนี้ถือว่าเป็นหลักฐานบ่งถึงความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างอาณาจักรศรีวิชัยกับศรีลังกา

ถามว่า สำนักอภัยคีรีวิหารบนเกาะชวาตั้งขึ้นเพื่อจุดประสงค์ใด?

ประเด็นนี้มีผู้แสดงความเห็น ๒ แนวทาง หนึ่งนั้นอธิบายว่าเพราะพระสงฆ์สำนักอภัยคีรีวิหารแห่งเกาะลังกาถูกกษัตริย์เบียดเบียนหลายต่อหลายครั้ง คณะสงฆ์ชาวสิงหลผู้ฝึกฝนมหายานจึงพากันเดินทางมาขอพึ่งพระบรมโพธิสมภารกษัตริย์แห่งราชวงศ์ไศเลนทร ผู้ศรัทธามั่นคงต่อพระพุทธศานามหายาน โดยมีพ่อค้าชาวอินโดนีเซียเป็นผู้ประสานงาน กล่าวคือเมื่อพ่อค้าชาวอินโดนีเซียเดินทางไปค้าขายกับลังกาและอินเดียได้มีโอกาสพักอาศัยที่สำนักอภัยคีรีวิหารของศรีลังกา โดยความอนุเคราะห์ของพระสงฆ์สำนักนั้น คราวครั้งนั้นน่าจะทราบถึงชะตากรรมของพระสงฆ์ชาวสิงหล ครั้นกลับเกาะชวาแล้วได้เข้าเฝ้ากราบทูลกษัตริย์แห่งราชวงศ์ไศเลนทรให้สร้างอารามวิหารถวายแก่พระสงฆ์ชาวศรีลังกา (De Casparis, 1961,

pp. 246-248) อีกหนึ่งนั้นเห็นต่างโดยชี้ว่าการสร้างสำนัก
อภัยคีรีวิหารบนเกาะชวา มิใช่เพราะกษัตริย์แห่งศรีลังกา
เบียดเบียนพระสงฆ์สำนักอภัยคีรีวิหาร แต่เป็นเพราะ
สำนักแห่งนี้รุ่งเรืองสูงสุดจนสามารถเผยแพร่พระพุทธศาสนา
มาช้านานไปยังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออก
เฉียงใต้ (Goonatilake, 1974, p. 61) สอดคล้องกับหลักฐาน
ที่ยืนยันชัดเจนว่าสมัยพุทธ-ศตวรรษที่ 14-15 สำนัก
อภัยคีรีวิหารแห่งเกาะลังกาได้รับราชูปถัมภ์อย่างดียิ่ง
(Gunawardha, 1979, p. 507) และตรงกับหลักฐานโบราณคดี
ซึ่งระบุว่าสำนักอภัยคีรีวิหารมีขนาดใหญ่ที่สุดบนเกาะ
ลังกา เพราะมีอาคารซับซ้อนครอบคลุมพื้นที่มากกว่า 759 ไร่
(Gunawardha, 1979, p. 28) ด้วยเหตุนี้ เหตุผลที่ว่า
การสร้างสำนักอภัยคีรีวิหารบนเกาะชวาเพื่อเป็นพักอาศัยของ
พระสงฆ์สิงหลที่ถูกขับไล่ออกจากเกาะลังกาจึงไม่
น่าจะเป็นไปได้

การเกิดขึ้นของสำนักอภัยคีรีวิหารบนเกาะชวา
ชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพของระบบการศึกษาสงฆ์ของ
ศรีลังกา ในฐานะสำนักแห่งนี้เป็นศูนย์กลางการศึกษา
ของชาวสิงหล และมีชื่อเสียงเพียงการยกย่องสรรเสริญ
เท่านั้น แต่เป็นการสร้างความประทับใจให้เกิดแก่
พระสงฆ์ชาวชวา หรือมิใช่เพียงได้ยินชื่อเสียงในฐานะ
วัดธรรมดาเท่านั้น แต่เป็นการชื่นชมชื่อเสียงอันยิ่งใหญ่
ในโลกพระพุทธศาสนาด้วย (De Casparis, 1961, pp.
246-247) อีกประการหนึ่ง การสร้างสำนักอภัยคีรีวิหาร
บริเวณที่ราบสูงระตุโบโกนั้น มิใช่สำหรับพระสงฆ์
นักปราชญ์เท่านั้นแต่หมายถึงคุ้มครองอาณาจักรด้วย
เพราะสำนักอภัยคีรีวิหารแห่งเกาะลังกาเองก็มีการ
อัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ออกแห่แห่นเป็นประจำทุกปี
(หมายถึงพระเขี้ยวแก้ว-ผู้เขียน) เป็นไปได้หรือไม่ว่า
ชื่อของอภัยคีรีวิหารบนเกาะชวามิใช่เป็นเพียงการเลือก
ให้เชื่อมโยงด้านศาสนากับอารามแห่งเกาะลังกา

แต่เพราะบริเวณที่ราบสูงระตุโบโกเป็นเสมือนคฤหาสน์
หลังใหญ่คอยคุ้มครองอาณาจักรมรณะ สังกัดได้จาก
ภายหลังต่อมากษัตริย์อินดูแม้จะยึดครองบริเวณนี้แต่
ปฏิเสธทำลายพระพุทธศาสนาเสีย (Degroot, 2006, p. 71)

นักวิชาการบางท่านแสดงความเห็นว่า การสร้าง
สำนักอภัยคีรีวิหารบริเวณที่ราบสูงระตุโบโกชี้ให้เห็นถึง
เหตุการณ์สำคัญ 3 อย่าง 1) พระภิกษุโมฆวัชระผู้ทรง
ความรู้ตันตยานนามอุโฆษ ซึ่งทำหน้าที่เป็นสมณทูต
ของพระเจ้าพรหมมหาราชวงศ์ถัง ก่อนเดินทางไป
เกาะลังกาเพื่อรวบรวมคัมภีร์สำคัญได้เข้าพิธีสมณภิเษก
ที่สำนักอภัยคีรีวิหารแห่งเกาะชวา 2) มีการกล่าวถึง
บทไตรโลกวิชัยในคัมภีร์มหายานว่าด้วยการครองราชย์
ของกษัตริย์ชวาบนชัยภูมิบริเวณที่ราบสูงระตุโบโก และ
การสร้างสำนักอภัยคีรีวิหารอันเป็นอารามสำหรับ
ชาวสิงหล และ 3) จารึกแห่งสำนักอภัยคีรีวิหารชี้ให้เห็น
ถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างศรีลังกากับชวา
ซึ่งสอดคล้องกับเนื้อหาในจารึกสิทธีม ทั้งสามประเด็น
ดังกล่าวเบื้องต้นยืนยันว่าพระสงฆ์สำนักอภัยคีรีวิหาร
ได้รับการเชื่อถือจากกษัตริย์ชวาด้วยความเคารพอย่าง
สูงสุด ในฐานะผู้ประกาศคำสอนตันตโรยคะ (Sundberg,
2004, p.117) ด้วยเหตุนี้ การสร้างสำนักอภัยคีรีวิหาร
บนเกาะชวานอกจากจะแสดงถึงความโด่งดังของ
สำนักอภัยคีรีวิหารบนเกาะลังกาแล้ว ยังเป็นการ
แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันและกันระหว่างศรีลังกากับ
เกาะชวาอีกทางหนึ่งด้วย (De Casparis, 1961, p. 245)

ครั้งอาณาจักรศรีวิชัยขยายอาณาเขตเข้า
ครอบคลุมบริเวณคาบสมุทรมลายูแล้ว พระสงฆ์แห่ง
สำนักอภัยคีรีวิหารแห่งเกาะชวาน่าจะขยายฐานไป
สร้างสำนักอีกหลายแห่ง สอดคล้องกับหลักฐานใน
ศิลาจารึกวัดเสมาเมือง ซึ่งระบุว่า “พระเจ้ากรุงศรีวิชัย
ผู้เป็นเจ้าของพระราชาทั้งหลายในโลกทั้งปวง ได้ทรง

สร้างปราสาทอิฐทั้งสามนี้ เป็นที่บูชาพระโพธิสัตว์เจ้าผู้ถือดอกบัว (คือปทุมปาณี) พระผจญพระยามารแลพระโพธิสัตว์เจ้าผู้ถือวชิระ (คือวชิรปาณี)” (Fine Arts Department, 1986, p. 196) พระโพธิสัตว์เจ้าผู้ถือดอกบัวเบื้องต้นนั้นอาจหมายถึงพระโพธิสัตว์ปทุมปาณีหรือพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ผู้มีดอกบัว เนื้อหาในจารึกเสมาเมืองมีความคล้ายคลึงกับเนื้อความในจารึกแห่งสำนักอภัยคีรีวิหารบริเวณที่ราบสูงระตุโกโบ ซึ่งกล่าวถึงการอุปถัมภ์วัดแห่งนี้โดยมีการอุทิศให้แก่กมลปาณีผู้มีดอกบัวอยู่ในมือและผู้ปกป้องจากความทุกข์ (Nastiti, p. 289) หากวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักฐานทั้งสองแห่งมีความเป็นไปได้ว่า วัดเสมาเมืองทางภาคใต้ของไทยสมัยอดีตอาจเป็นสำนักอภัยคีรีวิหารอีกแห่งหนึ่งบนคาบสมุทรมลายู และคติความเชื่อทุกสิ่งอย่างน่าจะมีการเลียนแบบมาจากสำนักอภัยคีรีวิหารแห่งเกาะชวา

สันนิษฐานว่าสำนักอภัยคีรีวิหารบนคาบสมุทรมลายูแห่งนี้ น่าจะมีปฏิสัมพันธ์กับคณะสงฆ์สำนักอภัยคีรีวิหารแห่งเกาะลังกาเฉกเช่นเดียวกันกับเกาะชวา สอดคล้องกับหลักฐานในตำนานพระธาตุมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งระบุว่า มีพระภิกษุชาวลังการูปหนึ่งนามว่าพุทธคำเถียรวิวาทกับพระสงฆ์ลังกาดูด้วยกัน กษัตริย์ลังกาโปรดให้ยอมความกันแต่ตั้ง พระองค์จึงฝากกับเรือสำเภของพ่อค้ามาเมืองนครศรีธรรมราช (The Chronicle of the Stupa of Nakhon Si Thammarat, 1982, p. 5) ผู้เขียนเห็นว่าเหตุการณ์ครั้งนี้น่าจะเกิดขึ้นสมัยอาณาจักรโปไหวนารูวะ คราวเมื่อพระเจ้าปราคัมพาหุโปรดให้ปฏิรูปพระศาสนารวมนิกายสงฆ์เป็นหนึ่งเดียวหลักฐานจากลังการะบุว่าคราวนั้นมีภิกษุบางกลุ่มไม่เห็นด้วย ได้พากันอพยพหลบหนีราชภัยไปอยู่ต่างแดน (Geiger, 1992, part II, pp. 1-3)

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างสำนักอภัยคีรีวิหารแห่งเกาะลังกาและสำนักอภัยคีรีวิหารแห่งคาบสมุทรมลายูดังกล่าว น่าจะเกิดการเลียนแบบคติความเชื่ออันโดดเด่นของตนโดยเฉพาะพระเขี้ยวแก้ว ครั้นกาลเวลาผ่านไปเรื่องราวเกี่ยวกับพระเขี้ยวแก้วเดิมซึ่งเน้นเกาะลังกาเป็นหลัก ก็ปรับเปลี่ยนให้มีความเชื่อมโยงกับคาบสมุทรมลายูมากขึ้น ด้วยการระบุว่าพระเขี้ยวแก้วมาประดิษฐานที่หาดทรายแก้วก่อนเดินทางไปยังเกาะลังกา ทั้งนี้เพื่อสร้างความชอบธรรมว่า ดินแดนบริเวณหาดทรายแก้วเป็นชัยภูมิเหมาะสมต่อการประดิษฐานพระพุทธรูปของพระบรมศาสดาเจ้า และเป็นศูนย์กลางของพระพุทธรูปแห่งคาบสมุทรมลายูหรือเป็นศูนย์กลางโลกแห่งพระพุทธรูปตามคติความเชื่อแนวพุทธประเด็นเพิ่มเติมคือเบื้องต้นเนื้อหาดังกล่าวน่าจะเป็นการเล่าผ่านมุขปาฐะมิใช่ลายลักษณ์อักษร สังเกตได้จากตำนานแต่ละเล่มล้วนระบุรายชื่อบุคคลสถานที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งน่าจะเกิดการคลาดเคลื่อนเนื่องจากการคัดลอกหลายครั้งต่างกรรมต่างวาระ แต่สารัตถะของเรื่องราวยังเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

เพราะอิทธิพลของพม่ารามัญ

ศรีลังกากับพม่ามีปฏิสัมพันธ์กันครั้งแรกสมัยอาณาจักรโปไหวนารูวะ คัมภีร์มหาวงศ์พรรณนาไว้ว่า คราวเมื่อพระเจ้าวิชัยพาหุที่ 1 (พ.ศ.1598-1653) กอบกู้บ้านเมืองจากทมิฬโจฬะแล้ว ครั้นทรงทราบว่าพระสงฆ์บนเกาะลังกาไม่สามารถประกอบพิธีอุปสมบทกรรมได้ จึงส่งราชทูตไปขอพระสงฆ์ผู้เชี่ยวชาญพระไตรปิฎกจากพระเจ้าอโนรธามังช่อแห่งอาณาจักรพุกาม (พ.ศ. 1587-1620) เพื่อมาประกอบพิธีอุปสมบทกรรม ครานั้น กษัตริย์แห่งอาณาจักรพุกามโปรดส่งเคราะห์ศรีลังกาด้วยดี (Geiger, 1992, part I, pp. 214-215) พระสงฆ์

เหล่านั้ลั้วนแตกฉานในพระไตรปิฎก ได้ประกอบพิธีอุปสมบทกรรมตามพุทธประเพณี ด้วยเหตุที่นั้ลั้วนภิกษุสงฆ์จึงมีการฟื้นฟูขึ้นอีกครั้งหนึ่ง (Jayabahu Thera, 1908, p. 19) นักวิชาการบางท่านแสดงความเห็นว่าพระสงฆ์ที่เดินทางมาจากอาณาจักรพุกามครานั้น มิใช่ใครอื่น แต่เป็นพระสงฆ์ชาวลั้ลั้วนที่หลบหนีภัยสงครามไปพุกามนั้เอง บางทีอาจเป็นพระสงฆ์ชั้นศิษย์ก็เ็นได้ (Paranavitana, 1960, p. 554) ผู้เขียนเห็นด้วยกับแนวคิดดังกล่าว เพราะหลักฐานชี้บอกว่าครัน้พระเจ้าวิชัยพาหุฟื้นฟูพระศาสนาแล้ว พระสงฆ์เหล่านั้แยกกันเป็นสามนิกายเหมือนครัน้อาณาจักรอนูราชปุระโดยไม่ทำสังฆกรรมร่วมกัน หากเป็นพระสงฆ์ชาวลั้ลั้วนจริงแล้วไซร้ น่าจะร่วมกันทำสังฆกรรมตามพุทธบัญญัติ

การปฏิสัมพันธ์กันและกันดังกล่าวน่าจะเป็นเหตุให้พม่ารับรู้เรื่องราวและความสำคัญตลอดถึงประเพณีเกี่ยวกับพระเขี้ยวแก้วด้วย เนื่องจากพบเห็นเรื่องราวของพระเขี้ยวแก้วในพระราชพงศาวดารพม่าฉบับหอแก้ว ซึ่งระบุว่าพระเจ้าอนโรธามังช่อมีพระราชประสงค์จะครอบครองพระเขี้ยวแก้วของศรีลังกา จึงโปรดให้สร้างเจดีย์ชเวตสิกอนและระเบียงสามชั้นโดยรอบ จากนั้นรับสั่งให้ราชทูตเดินทางไปทูลขอพระเขี้ยวแก้วจากกษัตริย์ลังกา ครัน้ทรงทราบเช่นนั้นกษัตริย์ลังกาได้เสด็จไปสักการะพระเขี้ยวแก้ว แล้วเสียดายว่าพระเขี้ยวแก้วจะเสด็จไปประดิษฐานที่พม่าหรือไม่ ทันใดนั้นพระเขี้ยวแก้วได้สำแดงปาฏิหาริย์เหาะขึ้นท้องฟ้าและแบ่งออกเป็นสององค์ กษัตริย์ลังกาทรงยินดียิ่งนักโปรดให้ถวายพระเขี้ยวแก้วองค์หนึ่งแก่คณะราชทูตพม่า ครัน้คณะราชทูตเดินทางถึงอาณาจักรพุกามแล้วพระเจ้าอนโรธามังช่อทรงยินดียิ่งนักโปรดให้อัญเชิญพระเขี้ยวแก้วไปประดิษฐานภายในเจดีย์ชเวตสิกอน พร้อมกันนั้นโปรดให้จัดพิธีเฉลิมฉลองอย่างยิ่งใหญ่ (Pe Maung Tin & G.H. Luce,

1960, pp. 88-90) ประเด็นคือแม้เนื้อหาเบื้องต้นจะเน้นปาฏิหาริย์เป็นหลัก แต่สารัตถะของพระราชพงศาวดารฉบับนี้คือความเป็นมิตรไมตรีระหว่างศรีลังกากับพม่า และเน้นความสำคัญของพระเขี้ยวแก้วในสายตาของชาวพม่าเป็นหลัก

พระราชพงศาวดารฉบับหอแก้วพรรณนาเหตุการณ์คราเมื่อพระเจ้าอนโรธามังช่อต้อนรับพระเขี้ยวแก้วอย่างน่าสนใจว่า “ครัน้เรือสำเภาจอดเทียบท่าแล้ว พระเจ้าแผ่นดินทรงลุดน้ำจนถึงพระศอทรงทูนผอบอันวิจิตรบรรจงด้วยอัญมณีบนพระเศียรจากนั้นทรงแวดล้อมด้วยข้าราชการบริพารจำนวนมากพร้อมเหล่าจตุรงค์เสนา พระองค์ทรงวางพระเขี้ยวแก้วบนพระราชอาสน์ทองคำ ครัน้เสด็จถึงพระราชวังทองคำแล้ว โปรดให้วางด้านหน้าพระวิหารบนอาสน์อันประดับด้วยอัญมณีอันล้ำค่ามหาศาล ครัน้แล้วทรงถวายความเคารพด้วยสักการะอย่างสูงสุด” (Pe Maung Tin & G.H. Luce, 1960, p. 91) เนื้อหาดังกล่าวเบื้องต้นมีลักษณะเหมือนสมัยพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะแห่งศรีลังกา ทรงต้อนรับหน่อพระศรีมหาโพธิ์ที่อัญเชิญมาจากอินเดีย (Mahanama Thera, 2000, pp. 130-131) สันนิษฐานว่าผู้บันทึกน่าจะได้ข้อมูลมาจากพระสงฆ์ศรีลังกาที่หลบหนีภัยสงครามไปอาศัยอาณาจักรพุกามเรื่องราวลักษณะคล้ายกันจึงปรากฏเห็นในพระราชพงศาวดารดังกล่าว

ประเด็นที่น่าสนใจที่ปรากฏเห็นในพระราชพงศาวดารพม่าฉบับหอแก้วคือ พระชินอรหันต์ได้แนะนำพระเจ้าอนโรธามังช่อให้อัญเชิญพระเขี้ยวแก้วไว้บนหลังพญาเศวตรกฤษุขร แล้วปล่อยให้เดินอย่างอิสระหากพญาเศวตรกฤษุขรหยุดยั้งที่ใดก็ให้โปรดสร้างเจดีย์บริเวณนั้น หลักฐานระบุว่าพญาเศวตรกฤษุขรหยุดยั้งหลายแห่งพระองค์จึงโปรดให้สร้างเจดีย์เป็นจำนวนมาก

เพื่อให้เป็นบุญสถานสำหรับสักการบูชาและเพื่อให้เจดีย์สามารถดำรงคงอยู่ตราบเท่า 5,000 ปี (Pe Maung Tin & G.H. Luce, 1960, pp. 91-92) จะเห็นว่าแม้กษัตริย์แห่งอาณาจักรพุกามจะให้ความเคารพพระเขี้ยวแก้วเฉกเช่นกษัตริย์ชาวพุทธทั่วไป แต่กระนั้นทรงเห็นว่าการสร้างเจดีย์มีความสำคัญมากกว่า โดยยึดเอาอายุพระศาสนาของพระชินสีห์เป็นหลัก อีกประการหนึ่งเหตุที่พระองค์โปรดให้ประดิษฐานพระเขี้ยวแก้วไว้ภายในพระเจดีย์เขเวชิกอน (Pe Maung Tin & G.H. Luce, 1960, p. 88) แสดงให้เห็นว่าทรงมีพระประสงค์ให้เป็นประโยชน์สาธารณะมากกว่าเป็นสมบัติเฉพาะของพระเจ้าแผ่นดิน ทั้งนี้เพื่อให้ชาวพุทธทุกคนสามารถเข้าไปกราบไหว้ได้อย่างใกล้ชิด นับจากนั้นมาไม่มีหลักฐานของพม่ากล่าวถึงเรื่องราวของพระเขี้ยวแก้วอีกเลย

อีกหนึ่งศตวรรษผ่านมาสามเนรมอนรูปรูปหนึ่งแห่งเมืองหงสาวดีนามว่าฉก๊วะ ได้เดินทางไปเกาะลังกาพร้อมกับพระอุปชฌาย์นามว่าอุตราชีวะ ซึ่งตรงกับรัชสมัยของสมัยพระเจ้าปราคัมพาทหาราชแห่งอาณาจักรโปเอนนารูวะ (พ.ศ.1696-1729) พระอุปชฌาย์เห็นว่าการศึกษาและจารีตปฏิบัติของคณะสงฆ์ศรีลังกาทรงประสิทธิภาพยิ่งนัก จึงมอบหมายให้สามเนรมอนศึกษาเรียนรู้วัตรปฏิบัติกับพระสังฆราชลังกาเป็นเวลาหนึ่งทศวรรษ (Taw Sein Ko, 1892, pp. 50-51) สันนิษฐานว่าขณะพักอยู่เกาะลังกานั้นพระฉก๊วะน่าจะสัมผัสรับรู้ความโด่งดังและพิธีกรรมของพระเขี้ยวแก้ว ซึ่งสมัยนั้นถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่เกาะลังกาและเป็นสิทธิโดยชอบธรรมในการครองราชย์เหนือบัลลังก์ลังกา (Herath, 1994, pp. 67-74) ความสำคัญดังกล่าวเห็นได้จากหลักฐานในคัมภีร์มหาวงศ์ ซึ่งระบุว่า “พระเจ้าปราคัมพาทหาราชบูชาพระเขี้ยวแก้วด้วยอาภรณ์วิจิตร รัตนะล้ำค่าเป็นต้นว่าแก้วมณี แก้วมุกดา ฐูปต่าง ๆ ประทีป

ดอกไม้สวยงาม และเครื่องสุคนธชาติจำนวนมาก ทรงบูชาเสมือนพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์ชีพอยู่” (Gieger, 1992, part II, pp. 31) เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้พระเจ้าปราคัมพาทหาราชจะรวมนิกายสงฆ์เป็นหนึ่งเดียวภายใต้ชื่อวามหาวิหารแล้ว แต่หน้าที่การดูแลรับผิดชอบพระเขี้ยวแก้วยังเป็นภาระของพระสงฆ์ผู้สืบสายมาจากคณะสงฆ์แห่งสำนักอภัยศิริวิหาร ซึ่งสมัยนั้นคือพระโมคคัลลานเถระ (Wickremasinghe, 1985, pp. 249-50) สมัยนี้ประเพณีการบูชาหรือการแห่แหนพระเขี้ยวแก้วก็ยังมีรักษาต่อเรื่อยมาไม่ขาดสาย โดยถือว่าเป็นพระราชภารธุระของพระเจ้าแผ่นดินผู้เป็นชาวพุทธ

ต่อมาครั้นครบถ้วนทศวรรษแล้ว พระฉก๊วะได้อำลาอุปชฌาย์อาจารย์เดินทางกลับพม่ารามัญอันเป็นดินแดนมาตุภูมิ ครั้นนั้นมีพระสหธรรมิกร่วมเดินทางไปด้วย 4 รูป กล่าวคือ 1) พระสีวลีเถระ ผู้เป็นบุตรชาวตามลิตถิกัม 2) พระตามลิตเถระ ผู้เป็นพระราชโอรสของพระเจ้ากัมโพช 3) พระอนันตเถระ ผู้เป็นบุตรชาวเมืองกัญจิบุรี และ 4) พระราหุลเถระ ผู้เป็นบุตรชาวลังกาทวีป เฉพาะพระราหุลเถระนั้นได้เดินทางไปเกาะมาลัยเพื่อแสดงธรรมโปรดกษัตริย์แห่งประเทศนั้นจนศรัทธาเลื่อมใสโปรดแต่งตั้งให้เป็นถึงตำแหน่งพระราชครู (Taw Sein Ko, 1892, pp. 50-53) สันนิษฐานว่าเกาะมาลัยนั้นคือแหลมมลายูเพราะบรรดาเมืองในแหลมมลายูที่มีโบราณวัตถุสถานสร้างแบบลังกาปรากฏอยู่แห่งเดียวเท่านั้น คือพระบรมธาตุเจดีย์ที่นครศรีธรรมราช อีกทั้งมีคำจารึกของพ่อขุนรามคำแหงระบุว่าพระมหาเถระชั้นสังฆราชาเจ้าคณะสงฆ์แห่งเมืองสุโขทัยในสมัยนั้นล้วนขึ้นไปจากเมืองนครศรีธรรมราช (Damrong Rajanubhab, 1974, p. 341) อีกแห่งหนึ่งระบุว่าอาณาจักรบริเวณแหลมมลายูที่เรียกว่าชวานัน

(อาณาจักรศรีวิชัย) ติดต่อกันสัมพันธ์ด้านพุทธศาสนากับศรีลังกามาเนิ่นนาน หลายครั้งที่กษัตริย์ชวามีศรัทธาโปรดให้สร้างศูนย์กลางการศึกษาแก่พระสงฆ์และวัดวาอารามบนเกาะลังกา และหลายครั้งได้นิมนต์พระสงฆ์ลังกาไปเผยแผ่คำสอนยังอาณาจักรชวาจนมั่นคงถาวรสืบมา (Paranavitana, 1966, pp. 1-28)

หลักฐานจากจารึกวิหารโพธิ์ลังกา วัดพระธาตุรวมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งบันทึกเป็นภาษามอญอักษรมอญ ระบุพุทธศักราช 1775-1825 (Fine Arts Department, 1986, pp.112-118) ชวนให้คิดว่าสมัยนั้นน่าจะมีชุมชนชาวมอญเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณอาณาจักรตามพรลิงค์เรียบร้อยแล้ว และเป็นที่ทราบกันว่าชุมชนชาวมอญนั้นล้วนนับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทมาแต่เดิม การตั้งถิ่นฐานของชาวมอญในอาณาจักรตามพรลิงค์น่าจะมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้คตินิยมแบบพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทขยายออกไปตามแนวนโยบายของพระเจ้าจันทรภาณุศรีธรรมราชา (Srisuchat, 2014, pp. 267-268) สอดคล้องกับตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งระบุว่ามามีกษัตริย์แห่งเมืองหงสาวดีอพยพผู้คนมาสร้างบ้านแปลงเมืองที่หาดทรายแก้วหรือนครศรีธรรมราช และสมัยต่อมาเมื่อพระสงฆ์ชาวมอญเดินทางมาช่วยกษัตริย์นครศรีธรรมราชสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ (The Chronicle of the Stupa of Nakhon Si Thammarat, 1982, pp. 4-5, 10-12) หลักฐานเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าพระราหูเถระอาจเดินทางมาเมืองนครศรีธรรมราชตามคำนิมนต์ของชุมชนชาวมอญแห่งอาณาจักรตามพรลิงค์ก็เป็นได้ และคติความเชื่อสำคัญโดยเฉพาะพระเขี้ยวแก้วน่าจะติดตามมากับพระเถระ สันนิษฐานว่าพระราหูเถระอาจจะเป็นผู้เสริมเรื่องราวพระเขี้ยวแก้วให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น โดยเฉพาะประเด็นการอัญเชิญพระเขี้ยวแก้ว

มาประดิษฐานที่หาดทรายแก้ว เหตุเพราะเนื้อหาของจารึกวิหารโพธิ์ลังกาได้กล่าวถึงพญานาคสองตัวกำลังชูเศียรแผ่พังพาน พร้อมคำรามเสมือนแสดงความเคารพนอบน้อมพระอาทิตย์ สอดคล้องกับเรื่องราวของพญานาคพากันยับยั้งเรือสำเภา ซึ่งพระนางเหมชาลาและทันตกุมารพากันอัญเชิญพระเขี้ยวแก้วไปเกาะลังกา (The Chronicle of the Stupa of Nakhon Si Thammarat, 1982, pp. 4-5)

นอกจากด้านศาสนาแล้ว ปฏิสัมพันธ์การเมืองระหว่างอาณาจักรพุกามและอาณาจักรตามพรลิงค์ก็น่าจะมีผลต่อความแพร่หลายเกี่ยวกับเรื่องราวของพระเขี้ยวแก้วด้วย หลักฐานระบุว่าสมัยอาณาจักรพุกามตอนปลายนั้นพม่ามีอิทธิพลทางการค้าได้ขยายอาณาเขตเข้ามาครอบครองบริเวณคอคอคระของไทย ขณะที่ศรีลังกาก็พยายามเข้าควบคุมเส้นทางการค้าบริเวณนี้เช่นกัน ศรีลังกานั้นต้องการป้องกันอิทธิพลของพม่าจึงหันไปเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับเขมรซึ่งสมัยนั้นกษัตริย์เขมรกำลังมีอำนาจครอบครองบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้ตอนบนของประเทศไทย (O'Connor, 1971, pp.16-17) สันนิษฐานว่าพม่าน่าจะสร้างมิตรไมตรีกับกษัตริย์แห่งอาณาจักรตามพรลิงค์ ด้วยการส่งพระสมณทูตเดินทางเข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอาณาจักรตามพรลิงค์ด้วยเหตุนี้ จึงปรากฏเห็นจารึกวิหารโพธิ์ลังกาซึ่งจารเป็นภาษามอญอักษรมอญดังกล่าว

การปฏิสัมพันธ์เชิงกลายมิติด้านการเมืองและการศาสนาระหว่างสองอาณาจักร น่าจะเปิดกว้างให้มีการเดินทางเข้าออกระหว่างพระสมณทูตพม่ากับอาณาจักรตามพรลิงค์มากขึ้น และเป็นเหตุนำมาซึ่งคติความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีของลัทธิลังกาวงศ์แบบพม่าไหลบ่ามาอาณาจักรตามพรลิงค์ด้วย ประเด็นน่าสนใจวิเคราะห์คือคติความเชื่อเรื่องการสร้าง

พระบรมธาตุเจดีย์เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุนั้น เบื้องต้นอาณาจักรตามพรลิงค์น่าจะได้อิทธิพลมาจาก พม่า เพราะหลักฐานในพระราชพงศาวดารพม่าฉบับ หอแก้วได้ระบุไว้ว่า พระเจ้าอโนรธามังช่อโปรดให้สร้าง เจดีย์ชเวชิกอนเพื่อประดิษฐานพระนลาฏธาตุ พระธาตุ รากขวัญ และพระเขี้ยวแก้วของพระพุทธเจ้า (Pe Maung Tin & G.H. Luce, 1960, p. 88) ผู้เขียนเชื่อว่า คติความเชื่อเรื่องการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ เพื่อบรรจุ พระบรมสารีริกธาตุตามประเพณีนิยมของพม่า น่าจะ ส่งผลต่ออาณาจักรตามพรลิงค์อย่างเด่นชัด สังเกตได้ จากเนื้อหาในตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราชกัคดี ตำนานเมืองนครศรีธรรมราชกัคดี ล้วนเน้นให้เห็น ความสำคัญเรื่องการสร้างพระบรมธาตุเจดีย์เหนือ อาณาจักรตามพรลิงค์ทั้งสิ้น การอ้างว่าพระเขี้ยวแก้ว มาประดิษฐานที่หาดทรายแก้วน่าจะเป็นกุศโลบายของ บุรพาจารย์ เพื่อสร้างความชอบธรรมเชื่อมโยงเข้ากับการ สร้างพระบรมธาตุเจดีย์ เพราะเป็นสถานที่ พระพุทธเจ้าทรงเลือกแล้วว่าเป็นชัยภูมิอันเหมาะสมต่อ การประดิษฐานพระพุทธรูปศาสนา

บทสรุป

คติความเชื่อเรื่องพระเขี้ยวแก้วตามประเพณี ของศรีลังกามีความสำคัญยิ่ง นอกจากเชื่อว่าเป็น ตัวแทนของพระพุทธเจ้าแล้ว ภายหลังต่อมากลายเป็น สัญลักษณ์ทางการเมืองกล่าวคือเป็นสมบัติคู่บารมี พระมหากษัตริย์ คณะสงฆ์ผู้มีบทบาทสำคัญในพิธีกรรม เกี่ยวกับพระเขี้ยวแก้วคือสำนักอภัยคีรีวิหารผู้ฝึกฝน คำสอนแบบมหายาน ครั้นต่อมาการศึกษาคณะสงฆ์ ของสำนักแห่งนี้ทรงประสิทธิภาพจนกลายเป็นที่รู้จัก ของนานาชาติอารยวิเทศ เป็นเหตุให้พระสงฆ์ต่างแดน เดินทางมาศึกษาเล่าเรียนบ้าง คัดลอกคัมภีร์สำคัญเพื่อ

ไปเทียบเคียงกับสำนักแห่งตนบ้าง และเป็นเส้นทาง ผ่านไปนมัสการสังเวชนียสถานี่ชมพูทวีปบ้าง ส่วน ความแพร่หลายของพระเขี้ยวแก้วปรากฏพบเห็นใน บันทึกของพระสมณทูตชาววิเทศหลายรูป

ความโด่งดังของสำนักอภัยคีรีวิหารแห่งเกาะลังกา แพร่หลายไปถึงกษัตริย์ราชวงศ์ไศเลนทรแห่งเกาะชวา เป็นเหตุให้โปรดสร้างสำนักอภัยคีรีวิหารแห่งที่สอง พร้อมมอบถวายพระสงฆ์สังฆบาลให้เป็นผู้ดำเนินการทุก สิ่งอย่างจนรุ่งเรืองแพร่หลายเสมอสำนักอภัยคีรีวิหาร แห่งเกาะลังกา ต่อมาครั้นอาณาจักรไศเลนทรเข้า ครอบครองบริเวณคามสมุทรมายูแล้ว สำนักสงฆ์แห่งนี้ ได้มีการขยายฐานตามไปด้วย สมัยนี้เองคติความเชื่อ เกี่ยวกับพระเขี้ยวแก้วในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของสำนัก อภัยคีรีวิหาร กลายเป็นที่รู้จักแพร่หลายตลอดภาคใต้ ของประเทศไทย ประกอบกับคติความเชื่อเรื่องการ สร้างพระบรมธาตุเจดีย์ของพม่ากำลังเป็นที่รู้จัก แพร่หลายตลอดอาณาจักรตามพรลิงค์ เรื่องราวของ พระเขี้ยวแก้วมาประดิษฐานที่หาดทรายแก้วหรือ นครศรีธรรมราช จึงกลายเป็นการเสริมคติการสร้าง พระบรมธาตุเจดีย์อย่างลงตัว

Reference

- Chandawimala, R. (2007). *The Impact of the Abhayagiri Practices on the Development of Theravada Buddhism in Sri Lanka*. (Ph.d. Dissertation, University of Hong Kong).
- Chou Yi-Ling. (1944). *Tantrism in China*. Cambridge, England: Harvard-Yenching Institute.
- Damrong Rajanubhab. (1974). *Traveling Burma*. Bangkok, Thailand: Klangvidhya.
- De Casparis, J. G. (1961). New Evidence on Cultural Relations between Java and Ceylon in Ancient Times. *Artibus Asiae*, 24(3/4), 241-243, 245-248.
- Degroot, V. (2006). The Archaeological Remains of Ratu Boko: From Sri Lankan Buddhism to Hindunism. *Indonesia and Malay World*, 34(98), 55-74.
- Dhammakitti Thera, Phra. (1874). *The Dathavansa*. Translated by Mutu Coomara Swamy. London, England: Trubner & Co.
- Dhammavisuddhi, Y. (1970). *The Buddhist Sangha in Ceylon (circa 1200-1400 A.D.)*. (Ph.d. Dissertation, University of London).
- Dohanian, D.K. (1977). *The Mahayana Buddhist Sculpture of Ceylon*. New York, NY: Garland Publishing.
- Fa-Hien. (1998). *A Record of Buddhist Kingdoms*. Translated and Annotated by James Legge. Delhi, India: Munshiram Manoharlal Publishers.
- Fine Arts Department. (1986). *Thai Inscription Vol. I*. Bangkok, Thailand: Phappim Publication.
- Fine Arts Department. (1986). *Thai Inscription Vol. II*. Bangkok, Thailand: Phappim Publication.
- Geiger, W. (Translator). (1992). *Culavamsa, Part, I*. New Delhi, India: Asian Educational Services.
- Geiger, W. (Translator). (1992). *Culavamsa, Part, II*. New Delhi, India: Asian Educational Services.
- Goonatilake, S.A.H. (1974). *The Impact of Some Mahayana Concepts on Sinhalese Buddhism*. (Ph.d. Dissertation, University of London).
- Gunawardhana, R.A.L.H. (1979). *Robe and Plough*. Arizona, USA: The University of Arizona Press.
- Herath, D. (1994). *The Tooth Relic and the Crown*. Colombo, Sri Lanka: Gunaratne Offset Ltd.
- Hiuen Tsiang. (1906). *Buddhist Records of the Western World, vol.II*. Translated by Samauel Beal. London, England: Kegan Paul.
- Jayabahu Thera, Phra. (1908). *The Nikaya Sanghahawa*. Translated by C.W. Fernando. Colombo, Sri Lanka: H.C. Cottle, Government Printer, Ceylon.
- Lahiri, L. (1974). *Ceylon and China: The Account of Ceylon in the Dynastic History of the Tang Period*. Paper presented at the Proceedings of the Indian History Congress. Retrieved from <https://www.jstor.org/stable/44138805?seq=1>.
- Mahanama Thera, Phra. (2000). *The Mahavamsa*. Translated by Wilhelm Geiger. New Delhi, India: Asian Educational Services.
- Nastiti, T. S. (2011, July). *Chapter 14 Early Writings in Indonesia*. The International Conference on Bujang Valley and Early Civilisations in Southeast Asia, Department of National Heritage, Ministry of Information, Communications and Culture, Malaysia.
- O'Connor, S.J. (1971). *Hindu Gods of Prinsular Siam*. Ascona, Switzerland: Artibus Asiae Publishers.
- Oldenberg, H. (Translator). (2001). *The Dipavamsa*. New Delhi, India: Asian Educational Services.
- Paranavitana, S. (1960). *History of Ceylon Vol.ii*. Colombo, Sri Lanka: University of Ceylon.
- Paranavitana, S. (1966). *Ceylon and Malaysia*. Colombo, Sri Lanka: Lake House Investment.
- Pe Maung Tin and G.H. Luce (Translator). (1960). *The Glass Palace Chronicle of the Kings of Burma*. Rangoon, Myanmar: Rangoon University Press.
- Rahula, W. (1993). *History of Buddhism in Ceylon*. Dehiwala, Sri Lanka: The Buddhist Cultural Centre.
- Seneveratne, J. M. (1917). *Chino-Sinhalese Relations in the Early and Middle Ages, JCBRAS, vol. xxiv, no. 68, part. i*. Colombo, Sri Lanka: the Colombo Apothecaries Co., Ltd., Printers.

- Srisuchat, A. (2014). *Srivijaya in Suvannadvipa*. Bangkok, Thailand: Rungsilkarpim Company.
- Sundberg, J.R. (2004). The Wilderness monks of the Abhayagirivihara and the origins of Sino-Javanese esoteric Buddhism, *Journal of Bijdragen tot de Taal-, Land-en Volkenkunde*, 160(1), 95-123
- Taw Sein Ko (Translator). (1892). *The Kalyani Inscriptions*. Rangoon, Myanmar: Government Printing.
- The Chronicle of Stupa of Nakhon Si Thammarat*. (1982). Bangkok, Thailand: Phosonpipattanakorn Publication.
- Vogel, J. P. (1936). *Buddhist Art in India, Ceylon and Java*. Oxford, England: At the Clarendon Press.
- Wickremasinghe, D. M. de Zilva. (1985). *Epigraphia Zeylanica being Lithic and other Inscriptions of Ceylon, vol. II*. London, England: Oxford University Press.
- Wickramasinhe, S. (1956) *The Kalinga Period of Ceylon History (1186 A.D.-1235 A.D.)*. (Ph.d. Dissertation, University of Ceylon).